

ROSZCZEŃ O SŁUSZNE ZADOŚĆUCZYNIENIE¹

I. Wprowadzenie

1. Przyznanie słusznego zadośćuczynienia nie jest automatyczną konsekwencją stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia prawa zagwarantowanego przez Europejską Konwencję Praw Człowieka lub jej Protokoły. Wynika to wyraźnie z brzmienia Artykułu 41, stosownie do którego Trybunał przyznaje słuszne zadośćuczynienie wyłącznie, jeżeli prawo krajowe nie pozwala na całkowite usunięcie skutków naruszenia oraz tylko wtedy, „gdy zachodzi taka konieczność” („if necessary” w tekście angielskim).

2. Ponadto, Trybunał przyznaje wyłącznie takie zadośćuczynienie, które jest uznawane za „słuszne” („just” w tekście angielskim) biorąc pod uwagę okoliczności sprawy. W konsekwencji, Trybunał uwzględnia poszczególne okoliczności każdej sprawy. Trybunał może zdecydować, że w niektórych przypadkach samo stwierdzenie naruszenia Konwencji stanowi wystarczające słuszne zadośćuczynienie, bez konieczności przyznania rekompensaty finansowej. Trybunał może również, kierując się względami słuszności, przyznać kwotę niższą od wartości rzeczywiście poniesionej szkody lub od faktycznie poniesionych kosztów i wydatków lub nawet nie przyznać żadnego odszkodowania. Taka sytuacja może mieć na przykład miejsce wtedy, gdy sporna wysokość szkody lub kosztów wynikają z winy samego skarżącego. W celu ustalenia wysokości odszkodowania Trybunał może również rozważyć poszczególne stanowiska: skarżącego, jako strony poszkodowanej w wyniku naruszenia oraz Wysokiej Układającej się Strony jako odpowiedzialnej za interes społeczny. Trybunał uwzględnia również zazwyczaj sytuację gospodarczą pozwanego państwa.

3. Przyznając odszkodowanie na mocy Artykułu 41 Konwencji, Trybunał może odnieść się do standardów krajowych. Trybunał nie jest jednak nigdy nimi związany.

4. Ostrzega się skarżących, że przestrzeganie formalnych i materialnoprawnych wymogów wynikających z Konwencji i z Regulaminu Trybunału stanowi warunek przyznania słusznego zadośćuczynienia.

II. Składanie wniosków o słuszne zadośćuczynienie: wymogi formalne

5. Terminy oraz inne wymogi formalne dotyczące składania wniosków o słuszne zadośćuczynienie są przewidziane w Artykule 60 Regulaminu Trybunału, którego odpowiednie fragmenty stanowią co następuje:

“1. W razie stwierdzenia przez Trybunał naruszenia praw skarżącego wynikających z Konwencji, skarżący który pragnie uzyskać przysądzenie słusznego zadośćuczynienia na podstawie Artykułu 41 Konwencji, powinien w tym celu zgłosić wyraźne roszczenie.

2. Skarżący powinien przedstawić szczegółowe dane dotyczące wszystkich roszczeń, wraz z wszelkimi istotnymi dokumentami na ich potwierdzenie, w terminie wyznaczonym na składanie przez skarżącego uwag odnośnie meritum sprawy, chyba że Przewodniczący Izby zarządzi inaczej.

3. W razie niespełnienia przez skarżącego wymogów określonych w poprzedzających paragrafach, Izba może odrzucić jego roszczenia w całości lub w części.

(...)”

¹ Wskazówki praktyczne wydane przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Artykułem 32 Regulaminu w dniu 28 marca 2007 r.

Trybunał wymaga więc wyraźnego sprecyzowania roszczeń popartych odpowiednią dokumentacją. W przeciwnym razie Trybunał może nie przyznać żadnego odszkodowania. Trybunał oddali również roszczenia zgłoszone na formularzu skargi, ale nieprzedłożone ponownie na odpowiednim etapie postępowania oraz roszczenia przedłożone po upływie wyznaczonego terminu.

III. Zgłaszanie roszczeń o słuszne zadośćuczynienie: wymogi materialnoprawne

6. Słuszne zadośćuczynienie może zostać przyznane na mocy Artykułu 41 Konwencji w odniesieniu do:

- (a) szkody materialnej;
- (b) szkody niematerialnej i
- (c) kosztów i wydatków.

1. Szkoda – ogólnie

7. Należy ustalić jasny związek przyczynowy między poniesioną szkodą a zarzucanym naruszeniem. Trybunał nie będzie satysfakcjonował jedynie luźny związek między zarzucanym naruszeniem a szkodą, ani zwykłe spekulacje w odniesieniu do tego co mogłoby się było zdarzyć.

8. Rekompensata za szkodę może zostać przyznana jeżeli szkoda wynika ze stwierdzonego naruszenia. Żadna rekompensata nie może zostać przyznana za szkodę spowodowaną przez zdarzenia lub sytuacje, które według Trybunału nie stanowią naruszenia Konwencji lub za szkodę związaną z zarzutami uznanymi za niedopuszczalne na wcześniejszym etapie postępowania.

9. Celem rekompensaty za szkodę przyznanej przez Trybunał jest naprawienie negatywnych skutków, jakie naruszenie spowodowało dla skarżącego. Przyznanie odszkodowania nie ma na celu ukarania odpowiedzialnej Wysokiej Układającej się Strony. W związku z powyższym, Trybunał uznawał dotychczas za nieodpowiednie przyjmowanie roszczeń odszkodowawczych oznaczonych jako „karne”, „kwalifikowane” lub „przykładowe”.

2. Szkoda materialna

10. Zgodnie z zasadą dotyczącą szkody materialnej skarżącemu powinno się przywrócić, w największym możliwym zakresie, stan, który istniałby, gdyby stwierdzone naruszenie nie miało miejsca (*restitutio in integrum*). Może to obejmować rekompensatę zarówno za rzeczywiście poniesioną szkodę (*damnum emergens*), jak i za stratę lub zmniejszenie korzyści, spodziewanych w przyszłości (*lucrum cessans*).

11. To na skarżącym spoczywa obowiązek wykazania, że szkoda materialna powstała w wyniku zarzucanego naruszenia lub naruszeń. Skarżący powinien przedłożyć odpowiednie dokumenty, aby udowodnić, w największym możliwym zakresie, nie tylko zaistnienie, ale również wielkość lub wartość szkody.

12. Odszkodowanie przyznane przez Trybunał odzwierciedla zazwyczaj pełną, obliczoną wartość szkody. Jeżeli jednak szkoda, która rzeczywiście zaistniała nie może być dokładnie obliczona, Trybunał dokona oszacowania w oparciu o fakty, którymi dysponuje. Jak wskazano w paragrafie 2 powyżej, Trybunał może również, kierując się względami słuszności, przyznać kwotę niższą niż pełna wysokość poniesionej straty.

3. Szkoda niematerialna

13. Odszkodowanie przyznane przez Trybunał za szkodę niematerialną ma na celu zapewnienie rekompensaty finansowej za szkodę niemajątkową, na przykład za cierpienie psychiczne lub fizyczne.

14. Ze względu na istotę szkody niematerialnej, nie można jej dokładnie obliczyć. Jeżeli ustalono istnienie takiej szkody i Trybunał uważa, że odszkodowanie finansowe jest niezbędne, to dokona on oceny kierując się względami słuszności, uwzględniając standardy, wynikające z jego orzecznictwa.

15. Skarżących, którzy ubiegają się o rekompensatę za szkodę niematerialną, wzywa się do sprecyzowania wysokości ewentualnie przyznanej im kwoty, która według nich byłaby słuszna. Skarżący, którzy uważają się za ofiary więcej niż jednego naruszenia mogą domagać się jednej kwoty ryczałtowej pokrywającej wszystkie szkody wynikające z zarzucanych naruszeń lub odrębnej kwoty za każde zarzucane naruszenie.

4. Koszty i wydatki

16. Trybunał może zalecić zwrócenie skarżącemu kosztów i wydatków, które skarżący poniósł – najpierw na szczeblu krajowym, a następnie w postępowaniu przed Trybunałem – próbując zapobiec wystąpieniu naruszenia lub próbując dochodzić swoich roszczeń. Takie koszty i wydatki obejmują zazwyczaj koszty związane z pomocą prawną, koszty postępowania sądowego, etc. Mogą one również obejmować koszty podróży i pobytu, w szczególności, jeżeli zostały poniesione ze względu konieczność udziału w rozprawie przed Trybunałem.

17. Trybunał uwzględni roszczenia dotyczące kosztów i wydatków tylko w takim zakresie, w jakim odnoszą się one do stwierdzonych przez niego naruszeń. Trybunał odrzuci roszczenia, jeżeli odnoszą się one do zarzutów, w przypadku których nie stwierdzono naruszenia lub zarzutów uznanych za niedopuszczalne. W tych okolicznościach skarżącemu wolno powiązać poszczególne roszczenia z konkretnymi zarzutami.

18. Koszty i wydatki muszą rzeczywiście zostać poniesione. Oznacza to, że skarżący musiał je zapłacić lub był zobowiązany do ich pokrycia na podstawie zobowiązania prawnego lub umownego. Każda kwota wypłacona lub należna ze strony krajowych organów lub Rady Europy związana z pomocą prawną zostanie potrącona.

19. Poniesienie tych kosztów i wydatków powinno być niezbędne. To znaczy ich poniesienie było nieuniknione, aby zapobiec naruszeniu lub w celu dochodzenia swoich roszczeń.

20. Wysokość kosztów i wydatków musi być rozsądna. Jeżeli Trybunał uzna, że są one zbyt wysokie, przyzna kwotę, która według jego własnego szacunku, jest rozsądna.

21. Trybunał wymaga dowodów, takich jak szczegółowe rachunki i faktury, które muszą być wystarczająco szczegółowe, aby umożliwić Trybunałowi określenie, w jakim zakresie ww. wymogi zostały spełnione.

5. Informacje dotyczące płatności

22. Skarżących zachęca się do podania konta bankowego, na które ma wpłynąć zasądzona kwota. Jeżeli skarżący życzą sobie, aby poszczególne kwoty, na przykład kwoty przyznane za poniesione koszty i wydatki, zostały wypłacone osobno, na przykład bezpośrednio na konto bankowe ich przedstawiciela, powinni to sprecyzować.

IV. Forma odszkodowania przyznanego przez Trybunał

23. Ewentualne odszkodowania przyznane przez Trybunał przyjmują zazwyczaj formę kwoty pieniężnej, która ma zostać wypłacona przez pozwaną Układającą się Stronę na rzecz ofiary lub ofiar stwierdzonych naruszeń. Wyjątkowo Trybunał może wezwać pozwaną Układającą się Stronę do podjęcia takich lub innych działań, aby położyć kres lub naprawić dane naruszenia. Trybunał może zdecydować, według własnego uznania, o udzieleniu wskazówek co do wykonania jego wyroku (Artykuł 46 Konwencji).

24. Odszkodowanie pieniężne przyznane na podstawie Artykułu 41 Konwencji jest zazwyczaj wyrażone w Euro (EUR, €), bez względu na walutę w jakiej skarżący wyraża roszczenia. Jeżeli skarżący ma otrzymać odszkodowanie w walucie innej niż Euro, Trybunał zaleci przeliczenie przyznanych kwot na tę inną walutę, według kursu wymiany obowiązującego w dniu dokonywania płatności. Podczas formułowania roszczeń skarżący powinni wziąć pod uwagę ewentualne konsekwencje przeliczania kwot wyrażonych w innej walucie na Euro lub kwot wyrażonych w Euro na inną walutę.

25. Termin ewentualnie dokonanych płatności, wyznaczony z urzędu przez Trybunał upływa zazwyczaj po trzech miesiącach od dnia, w którym wyrok Trybunału staje się ostateczny i wiążący. Trybunał zaleci również wypłacenie odsetek za zwłokę w przypadku przekroczenia wyznaczonego terminu. Trybunał ustala zazwyczaj stawkę odsetek na poziomie równym marginalnej pożyczkowej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego na okres od daty upływu ustalonego terminu do momentu wypłaty przyznanego odszkodowania, podwyższoną o trzy punkty procentowe.